

การศึกษา เพื่อวางแนวทางการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี

นายศักดิ์ฤทธิ สลักคำ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ISBN 974-581-278-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018725 117222667

A STUDY FOR DEVELOPMENT GUIDELINES OF
UBON RACHATHANI - WARIN CHAMRAP COMMUNITIES, UBON RACHATHANI PROVINCE

Sakrit Salukkum

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning

Department of Urban and Regional Planning

Graduate School

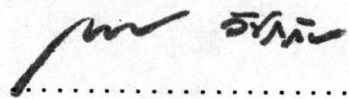
Chulalongkorn University

1992

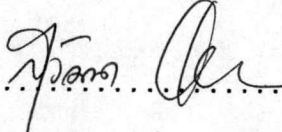
ISBN 974-581-278-1

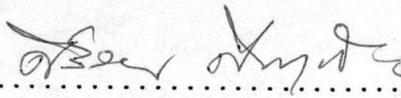
หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาเพื่อวางแนวทางการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
โดย	นายศักดิ์ฤทธิ์ สลักคำ
ภาควิชา	การวางแผนภาคและเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์

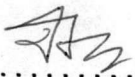
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

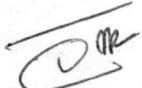

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิษกรักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธาตานิติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ชวัลสรวง อติโพธิ)

..... กรรมการ
(นายวัลลภ หรั่งพงษ์)

ศักดิ์ฤทธิ์ สลักคำ : การศึกษาเพื่อวางแนวทางการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี และวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี (A STUDY FOR DEVELOPMENT GUIDELINES OF UBON
RACHATHANI- WARIN CHAMRAP COMMUNITIES, UBON RACHATHANI PROVINCE)
อ.ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริวรรณ ศิลาพัชรินทร์, 198 หน้า. ISBN
974-581-278-1

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและปัญหาของเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบ
เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของชุมชนเมืองทั้งสองเป็นศูนย์กลางการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียง
เหนือตอนล่าง โดยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง ศูนย์กลางการค้าและบริการ นอกจากนี้ยังเป็น
ประตูเปิดตลาดการค้า การท่องเที่ยวเกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอินโดจีนทางจุดค้าชายชายแดน โดยเฉพาะ
'ช่องเม็ก' ในขณะนี้ ยังไม่มีการวางแผนการใช้ที่ดินและโครงข่ายการคมนาคมขนส่งอย่างเป็นระบบ
การบริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการไม่ทั่วถึง เป้าหมายการพัฒนาชุมชนทั้งสองเพื่อให้สอดคล้อง
กับบทบาทของเมืองดังกล่าว คือ

1. เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
2. เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ เพื่อรองรับการเปิดตลาดการค้ากับกลุ่มประเทศอินโดจีน

โดยมีแนวทางพัฒนาเมืองดังนี้

1. กำหนดให้มีการใช้ที่ดินบริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2050 และหมายเลข 2193
เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมขนส่งถ่ายสินค้า รวมทั้งกำหนดให้มีการใช้ที่ดินบริเวณชุมชน
ถนนคลังอาวุธและบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 24 จรดถนนสกลมารค เป็นชุมชน
เมืองใหม่ เพื่อรองรับการกระจายตัวของชุมชนเมืองเดิม
2. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมอุตสาหกรรม
ท่องเที่ยวและระบบตลาดกลางการเกษตร
3. ปรับปรุงโครงข่ายการคมนาคมขนส่งและขยายบริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ
รวมทั้งที่พักอาศัยและคลังสินค้า ให้สามารถรองรับการขยายตัวต่อไป
4. กำหนดรูปแบบการพัฒนาของพื้นที่ต่อเนื่องของชุมชน ในรูป "คณะกรรมการพัฒนาเขตพื้นที่
ต่อเนื่อง" ประกอบด้วยตัวแทนของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. กำหนดให้การใช้ที่ดินบริเวณสองฝั่งแม่น้ำมูล กุดเป่ง และกุดศรีมิ่งกละ เป็นบริเวณอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง

สาขาวิชา การวางผังเมือง

ปีการศึกษา 2526

ลายมือชื่อนิติ :

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา :

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม :

C035241 : MAJOR URBAN PLANNING

KEY WORD : DEVELOPMENT/UBON RACHATHANI/WARIN CHAMRAP

SAKRIT SALUKKUM : A STUDY FOR DEVELOPMENT GUIDELINES FOR UBON RACHATHANI - WARIN CHAMRAP COMMUNITIES, UBON RACHATHANI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SIRIWAN SILAPACHARANAN. 198 PP. ISBN 974-581-278-1.

The objective of this research is to study the role of Ubon Rachathani and Warin Chamrap communities and to identify the problems in order to propose appropriate development guidelines of the communities.

The study reveals that the two communities play an important role as the development center of the lower northeastern region. They are the center of transportation, communication and business, and will be service center for the gate for trade and tourism business between Thailand and the Indo-Chinese countries, especially at 'Chong Mek' point. At present, the communities lack the comprehensive plan for landuse, transportation network, facilities and utilities. The targets for the development of the communities are as follows.

1. The communities are determined to be the growth center of the lower northeastern region.
2. The communities are encouraged to be the center of business and service in order to support the "open-door" policy of trade and business with Indo-Chinese countries.

The Development guidelines proposed in the study can be categorized as follows.

1. The area along Provincial Highway No. 2050 and No. 2193 is encouraged to be the center of cargo industry, and the communities in the area of Khlang Awut Road, and between National Highway No. 24 and Satolmark Road is encouraged to be the new towns to accommodate the expanded settlement from existing communities.
2. Private sector is encouraged to take part in economic development by promoting tourism business and central agricultural market.
3. Transportation network is improved, and infrastructure, cargo and residence are more provided to cope with the urban expansion in the future.
4. A board of development of the linking area between the communities consists of representatives of communities and related government agencies is established.
5. Landuse in the area of the riversides of Mune River, Kood Peng and Kood Sri Mangkala is controled to be an environment conservation area.

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง.....
 สาขาวิชาการวางผังเมือง.....
 ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อผู้คิด.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ดำเนินไปตามบรรยาภาศของการเรียกร้องประชาธิปไตย
(ของใคร, ใครกำหนด และเพื่อใคร)...

เมื่อถึงเวลาอันควร ประกอบด้วยความจริงใจและน้ำใจ ความสำเร็จจึงบังเกิดผล

ขอขอบคุณสถาบันที่รัก เคารพ ... จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรมการปกครอง

ขอขอบคุณคณะอาจารย์ที่รัก เคารพ ... คณะอาจารย์ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
โดยเฉพาะ อาจารย์ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์สุวิไลนา ธาคานิติ
อาจารย์ขวัญสรวง อติโพธิ และพี่วัลลภ พริ้งพวงย์ ที่ช่วยชี้แนะและกรุณาเป็นกรรมการใน
การสอบวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณพี่ ๆ ทุกคนจากสำนักผังเมืองที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้วยดีตลอดเวลา

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ทุกคน ที่มีน้ำใจช่วยเหลือด้วยดี ประทับใจมาก

และท้ายสุดบุคคลที่ให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนตลอดระยะเวลา คือ คุณพ่อ คุณแม่
ลูกของแสดงความเคารพอย่างสูง

ศักดิ์ฤทธิ สลักคำ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนที่	ฎ
สารบัญแผนภูมิ	ฏ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา	2
1.4 วิธีดำเนินการศึกษา	2
1.5 ประชาชนที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 คำจำกัดความ	3
1.7 ข้อยกเว้นการศึกษา	4
2 ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ทฤษฎีการไร้ที่ดินในเมือง	5
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการไร้ที่ดินในเมือง	9
2.3 รูปแบบการขยายตัวของเมือง	15
3 สภาพทั่วไปของจังหวัดอุบลราชธานี	20
3.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดอุบลราชธานี	20
3.2 สภาพทางกายภาพ	23
3.3 สภาพทางเศรษฐกิจ	34

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
3.4 การบริการทางสังคม	36
3.5 สภาพประชากร	38
3.6 ระบบชุมชน	38
3.7 บทบาทและหน้าที่ของจังหวัดอุบลราชธานี	43
4 ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานีและชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ	44
4.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน	44
4.2 สภาพทางกายภาพ	46
4.3 สภาพทาง เศรษฐกิจ	69
4.4 การบริการสาธารณะ	108
4.5 สภาพทางประชากร	122
4.6 โครงการพัฒนาชุมชนในอนาคต	142
4.7 แนวโน้มการขยายตัวของชุมชน	147
5 แนวทางการพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานีและชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ	148
5.1 ขั้นตอนการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน	148
5.2 แนวทางการพัฒนาชุมชนเมือง	184
5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป	200
บรรณานุกรม	202
ประวัติผู้เขียน	204

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 การปกครองของจังหวัดอุบลราชธานี	26
3.2 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอุบลราชธานี	35
3.3 ภาวะการมีงานทำและการขยายตัว พ.ศ. 2513 - 2523	37
3.4 จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่นของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี	39
4.1 ลักษณะกายภาพของอาคาร เขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี 2533	60
4.2 สภาพแวดล้อมของอาคาร เขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี 2533	63
4.3 สาธารณูปโภคของอาคาร เขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี 2533	64
4.4 ลักษณะกายภาพของอาคาร เขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ 2533	65
4.5 สภาพแวดล้อมของอาคาร เขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ 2533	68
4.6 สาธารณูปโภคของอาคาร เขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ 2533	70
4.7 จำนวนและร้อยละของกิจการค้าและบริการจำแนกตามประเภทกิจกรรม และ เขตที่กิจการ	73
4.8 จำนวนกิจการค้าและบริการ จำแนกตามระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ	75
4.9 จำนวนและร้อยละของบุคคลทำงานในกิจการค้าและบริการจำแนกตาม ลักษณะแรงงาน และ เขตที่ตั้งกิจการ	77
4.10 จำนวนและร้อยละของบุคคลทำงานในกิจการค้าและบริการ จำแนกตาม ระดับการศึกษาและ เขตที่ตั้งกิจการ	78
4.11 จำนวนและร้อยละของบุคคลทำงานในกิจการค้าและบริการ จำแนกตาม ที่ศึกษาปัจจุบันและ เขตที่ตั้งกิจการ	79
4.12 จำนวนและร้อยละของบุคคลทำงานในกิจการค้าและบริการ จำแนกตาม ภูมิภาคและ เขตที่ตั้งกิจการ	80
4.13 จำนวนสถานอุตสาหกรรม ตามประเภทอุตสาหกรรมและ เขตที่ตั้งกิจการ	82
4.14 จำนวนสถานอุตสาหกรรม ตามระยะเวลาดำเนินการและตามชนิดผลิตภัณฑ์ ...	85
4.15 จำนวนสถานอุตสาหกรรม ตามชนิดของผลิตภัณฑ์และขนาดบุคคลทำงาน	87

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.16 จำนวนบุคคลทำงานในสถานอุตสาหกรรม ตามประเภทอุตสาหกรรมและ เขตที่ตั้งกิจการ	89
4.17 จำนวนสถานอุตสาหกรรม จำนวนบุคคลทำงาน และค่าจ้างแรงงานตาม ประเภทอุตสาหกรรม	90
4.18 จำนวนบุคคลทำงานตามลักษณะแรงงาน	91
4.19 จำนวนและร้อยละของผู้อยู่ในกำลังแรงงานและผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย	92
4.20 เปรียบเทียบรายรับและรายจ่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาล เมืองอุบลราชธานี	95
4.21 สัดส่วนและอัตราเพิ่มของรายรับประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลเมืองอุบลราชธานี	97
4.22 สัดส่วนและอัตราเพิ่มของรายจ่ายประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลเมืองอุบลราชธานี	99
4.23 เปรียบเทียบรายรับและรายจ่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลตำบล วารินชำราบ	102
4.24 สัดส่วนและอัตราเพิ่มของรายรับประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลตำบลวารินชำราบ	104
4.25 สัดส่วนและอัตราเพิ่มของรายจ่ายประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลตำบลวารินชำราบ	106
4.26 จำนวนและอัตราส่วนเฉลี่ยระหว่างนักเรียน ครู ห้องเรียน แยกตามระดับ การศึกษา เขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี	112
4.27 จำนวนและอัตราส่วนเฉลี่ยระหว่างนักเรียน ครู ห้องเรียน แยกตามระดับ การศึกษา เขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ	113

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.28 สถิติประชากรเทศบาลเมืองอุบลราชธานี เปรียบเทียบอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี	123
4.29 สถิติประชากรเทศบาลตำบลวารินชำราบ เปรียบเทียบอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	125
4.30 โครงสร้างประชากรแยกตามหมวดอายุและเพศ ในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2533	127
4.31 โครงสร้างประชากรแยกตามหมวดอายุและเพศ ในเขตเทศบาลตำบลวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2533	128
4.32 อัตราการเกิด ตาย และย้ายถิ่นต่อประชากรพันคน เขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี และอำเภอเมือง (ไม่รวมเขตเทศบาล)	131
4.33 อัตราการเกิด ตาย และย้ายถิ่นต่อประชากรพันคน เขตเทศบาลตำบลวารินชำราบ และอำเภอวารินชำราบ (ไม่รวมเขตเทศบาล)	133
4.34 สถิติประชากรเทศบาลเมืองอุบลราชธานี เปรียบเทียบอำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	143
4.35 สถิติประชากรเทศบาลตำบลวารินชำราบ เปรียบเทียบกับอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	144

สารบัญแผนที่

แผนที่	หน้า
3.1 ที่ตั้งจังหวัดอุบลราชธานี	24
3.2 โครงสร้างจังหวัดอุบลราชธานี	28
3.3 ระบบชุมชน	42
4.1 ที่ตั้งและขอบเขตพื้นที่ศึกษา	48
4.2 พื้นที่ต่อเนื่องของ 2 พื้นที่ชุมชน	49
4.3 ระบบโครงข่ายและปริมาณการจราจร	52
4.4 การใช้ที่ดิน	56
4.5 ศูนย์กลางการใช้ที่ดินในเมือง	57
4.6 การขยายตัวของอาคารพาณิชย์กรรม	71
4.7 การขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรม	83
4.8 ตำแหน่งสถานที่ราชการ	109
4.9 ตำแหน่งศาสนสถานและโรงเรียน	110
4.10 สถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี	115
4.11 ระบบประปาปัจจุบัน	120
4.12 การกระจายตัวของประชากร	136
4.13 ความหนาแน่นของประชากร	137
4.14 โครงการพัฒนาภายในพื้นที่ศึกษา	146
5.1 โครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง	151
5.2 รูปแบบการขยายตัวของชุมชน	154
5.3 บทบาทด้านกายภาพ	157
5.4 บทบาทด้านเศรษฐกิจ	161

สารบัญแนบที่ (ต่อ)

แผนที่	หน้า
5.5 บทบาทด้านการบริการสาธารณะ	164
5.6 บทบาทด้านการบริหาร	167
5.7 วัตถุประสงค์ด้านกายภาพ	170
5.8 ข้อจำกัดด้านการพัฒนา	173
5.9 นโยบายการพัฒนา	177
5.10 แนวโน้มบทบาทของชุมชน	179
5.11 แนวโน้มการขยายตัวของชุมชน	183
5.12 แนวความคิดการจัดรูปแบบการใช้ที่ดิน	188
5.13 รูปแบบการใช้ที่ดิน	190
5.14 แนวทางการใช้ที่ดินเพื่อเป็นศูนย์กลางการค้าการบริการ	192

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
4.1 กิจการค้าและบริการ ปี 2532	74
4.2 กิจการค้าและอุตสาหกรรม ปี 2532	86
4.3 โครงสร้างประชากรกับลักษณะแรงงาน	93
4.4 รายรับและรายจ่าย ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลเมือง อุบลราชธานี	96
4.5 สัดส่วนของรายรับจริง ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลเมือง อุบลราชธานี	98
4.6 สัดส่วนของรายจ่ายจริง ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลเมือง อุบลราชธานี	100
4.7 รายรับและรายจ่าย ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลตำบล วารินชำราบ	103
4.8 สัดส่วนของรายรับจริง ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลตำบล วารินชำราบ	105
4.9 สัดส่วนของรายจ่ายจริง ปี พ.ศ. 2528 - 2532 เทศบาลตำบล วารินชำราบ	107
4.10 โครงสร้างประชากรในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีและเทศบาลตำบล วารินชำราบ พ.ศ. 2533	129
4.11 อัตราการเกิด การตาย และการย้ายถิ่น เทศบาลเมืองอุบลราชธานี	132
4.12 อัตราการเกิด การตาย และการย้ายถิ่น เทศบาลตำบลวารินชำราบ	134
4.13 การขยายตัวของประชากรในอนาคคนในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี	139
4.14 การขยายตัวของประชากรในอนาคคนในเขตเทศบาลตำบลวารินชำราบ	141